

28127, ~~V. C. C. F. u. H.~~
H. C. F.

Terim. $\frac{5}{1871}$

Národna čitalnica

v

LJUBLJANA

o začetku leta

1871.

Založila čitalnica. Natisnil J. Blaznik v Ljubljani.

Letopis

NARODNE ČITALNICE

v

Ljubljani

o začetku leta

1871.

Metopis

VARODNE CITALNICE

Instituti

Predsednik:

Gospod Dr. **Bleiweis Janez**, profesor, deželni odbornik itd.

Predsednikov namestnik:

Gospod Dr. **Costa Ethin Henrik**, odvetnik, deželni odbornik itd.

Odborniki:

- Gospod **Dr. Bleiweis Karol**, primarij deželne posilne delavnice.
- „ **Debevec Josip**, trgovec.
- „ **Gutman Emil**, koncipijent.
- „ **Jamšek Janez**, trgovec.
- „ **Jentel Anton**, trgovec.
- „ **Kreč Mat.**, deželni uradnik.
- „ **Tisen Ivan**, trgovski pomočnik.
- „ **Pakič Mihael**, trgovec.
- „ **Ravnikar Franc**, deželni blagajnik.
- „ **Razlag Radoslav**, odvetnik, dež. odbornik i. t. d.
- „ **Vilhar Ivan**, posestnik.
- „ **Dr. Vončina Leo**, profesor bogoslovja itd.
- „ **Zupanec Jernej**, c. k. notar.

Blagajnik:

Gospod **Kremžar Andrej**, dež. uradnik.

Tajnik:

Gospod **Dr. Poklukar Josip**, koncipijent.

Castni ud.

Prezvzvišeni gospod **Strosmajer Juri**, vladika v Dijakovu.

Tukajšni udje.

- Gospod **Ahačič Janez**, doktor prava in posestnik.
- „ **Ahčin Anton**, c. k. policijski svetovalec.
- „ **Alešovec Jakob**, lastnik „Brenceljna“.
- „ **Alič Franjo**, uradnik pri železnici.
- „ **Ambrožič Franjo**, Dr., zdravnik.
- „ **Andriolli Avgust**, vitez, c. k. deželni zdravstveni svetovalec.
- „ **Arce Rajmund**, c. poštni uradnik.
- „ **Arcon Jakob**, c. k. okrajni komisar.
- „ **Bartel Jožef**, hišnik.
- „ **Belar Leopold**, vodja mestnih sol.
- „ **Bilina Ferdinand**, rokovčiar in hišnik.
- „ **Blaznik Jožef**, lastnik tiskarnice.
- „ **Bleiweis Janez**, Dr., dež. odbornik itd.
- „ **Bleiweis Dragotin**, Dr., primarij dež. posilnice.
- „ **Boštjančič Fr.**, katehet.
- „ **Bros J. Franjo**, trgovski pomočnik.
- „ **Brus Andrej**, knezoškof. oskrbnik.
- Gospodičina **Brus Albina**. *
- Gospod **Bučar Viktor**, trgovec.
- „ **Buzinaro Ljudevik**, frizér.
- „ **Citerer Andrej**, čevljarski mojster in hišnik.
- „ **Citerer Janez**, hišnik.
- „ **Coloretto Viktor**, c. k. rač. uradnik.
- „ **Conrad Sigmund pl. Eibesfeld**, baron, c. k. dež. glavar vojvodstva kranjskega itd. itd.
- „ **Costa Etbini Henrik**, doktor modroslovja in prava, odvetnik, deželni poslanec itd.
- „ **Čebašek Andrej**, doktor in profesor bogoslovja.
- „ **Čepon Anton**, krojaški mojster.
- „ **Černy Iv. Lacko**, glavni zastopnik zavarov. banke „Slavija“.
- „ **Češko Valentin**, trgovec in posestnik.
- „ **Debevec Jožef**, trgovec.
- „ **Degen Viljem**, trgovec.

- Gospod Doberlet France, tapecir.
- Gospa Dogan Marija, trgovčeva vdova.
- Gospod Dolšein Vincencij, posestnik.
- „ Dolenec France, kupčijski pomočnik. *
- Gospodičina Dolhar Lucija. *
- Gospod Drachsler Pavel, trgovski pomočnik.
- „ Drenik Franjo, zastopnik zav. dr. peštanske. *
- „ Drizhal Ivan, c. k. profesor više realke.
- „ Eržen Gregor, čevljarski mojster. *
- „ Eržen Ignacij, župnik v pokoji.
- „ Fabijan Janez, trgovec in hišnik.
- „ Fabijani Anton C., trgovec in hišnik.
- „ Faleschini France, zidarski mojster.
- „ Filapič Štefan, deželni uradnik. *
- Gospodičina Fink Franja. *
- „ Fink Mar. *
- Gospod Flöre Ivan, deželni uradnik. *
- „ Föderl Karol, posestnik.
- „ Fortuna Franjo, trgovec in hišnik.
- „ Francj Karol, c. k. uradnik.
- „ Fröhlih Anton, posestnik.
- „ Friš Janez, obrtnik.
- „ Gajdič Maks, mestni blagajnik.
- „ Gariboldi Anton, vitez, grajščak.
- „ Gerber Matija, hišnik in bukvovez.
- „ Gerber V. F. trgovski pomočnik.
- „ Gilly Peter, kavarnar.
- „ Giontini Janez, bukvar.
- „ Gnezda Anton, kavarnar.
- „ Gnezda Ivan, prefekt v Alojzijevišči.
- „ Goliaš Janez, gostilničar.
- „ Goričnik Fr., trgovski pomočnik.
- „ Goršič France, orglar.
- „ Gorup Franjo, zasebnik.
- „ Gorup Josip, trgovec.
- „ Göstl Franc, c. k. poštni uradnik.
- „ Götzl Avgust, podobar in hišnik.
- „ Götzl Leopold, podobar in hišnik.
- „ Grasel Peter, hišnik.
- „ Grilj Anton, trgovski pomočnik.
- „ Gutman Emil, koncipijent.
- „ Gvajec Anton, tesarski mojster.
- „ Hartman Janez, trgovec.
- „ Heidrich Karol, duhoven v jetnišnici.
- Gospodičina Herman Ana. *
- Gospod Hertl Konrad, trgovski pomočnik.
- „ Hiršensfelder J. trgovski pomočnik.
- „ Hohn Edvard, bukvovez in hišnik.

- Gospod Hohn Hugo, c. k. poštni uradnik.
 „ Holcer Karol, trgovec in posestnik.
 „ Horak Janez, trgovec, kupčijske zbornice podpredsednik.
 „ Hren Jakob, c. k. državni pravnik.
 „ Hudec Aleksander, dr., koncipijent.
 „ Iber Janez, trgovski pomočnik.
 „ Jak Avgust, trgovec.
 „ Jamšek Janez, trgovec in hišnik.
 „ Jančar Jakob, pekovski mojster in hišnik.
 „ Jentl Anton, trgovec.
 „ Juvančič Dragotin, trgovski pomočnik.
 Gospodičina Jeraj Joana, hišna posestnica.
 Gospod Jeran Luka, monsignor, vrednik „Danice“.
 „ Kadvnik Franjo, trgovski bukvovodja.
 „ Kafov Janez, posestnik.
 „ Kajzel Alojzi, trgovski pomočnik. *
 „ Kajzel Peregrin, trgovski pomočnik.
 „ Kandernal Franc, c. k. gimnazijalni profesor.
 „ Kaprec Baltazar, cukrar.
 „ Kapus Alb. pl. trgovski pomočnik.
 „ Kermavner Jan., pekovski mojster.
 „ Kham Ivan, krčmar. *
 „ Kham Janez, trgovec.
 „ Klein Anton, ravnatelj tiskarne.
 Gospodičina pl. Kleinmaier Leonora. *
 „ Klemenc Amalia.
 Gospod Klemenčič Jožef, posestnik.
 „ Klemenčič Jožef, katehet v c. k. normalki.
 „ Klerr Otokar, bukvar.
 „ Kljun Dragotin, stolni vikar.
 „ Knific Rajmund, trgovski pomočnik.
 Gospodičina Kogel Karolina. *
 Gospod Kolman Franc, trgovec.
 „ Kolman Josip, kupčijski opravnik.
 „ Kos-ova rodovina.
 „ Košenini Avgust, c. k. telegr. uradnik.
 „ Košir Jakob, pekovski mojster in hišnik.
 „ Kozina Jurij, c. k. profesor više realke.
 „ Kozler Janez, grajščak.
 „ Kozler Peter, posestnik, dežel. glavarja namestnik itd.
 „ Kramar Franc, kanonik, vodja bog. semenišča itd.
 „ Krajec Janez, tiskar. *
 „ Kreč Matevž, koncipist dež. urada.
 „ Kremžar Andrej, dež. uradnik.
 „ Kremžar Leopold, bukvovez.
 „ Krieger Jurij, posestnik.
 „ Krisper Valentin, trgovec in grajščak.
 „ Kristan J., uradnik „Slavije“.

- Gospod Križnar Friderik, stolni vikar.
- " Kuralt Božidar, c. k. avskultant. *
- " Kurnik Vojteh, stolar.
- " Kušar Jože, trgovec in hišnik.
- " Kušar Matija, trgovec.
- " Leben Matija, doktor in profesor bogoslovja.
- " Léšar Anton, profesor na c. k. viši realki.
- " Ločnikar Jakob, posestnik in trgovec.
- " Lozer Josip, trgovski pomočnik.
- " Lukman Jakob, c. k. uradnik računovodstva.
- " Marn Jožef, profesor slovenščine na c. k. viši gimnaziji.
- " Matevž Jožef, trgovec in hišnik.
- " Meden Ivan, zasébnik. *
- " Medic Jakob, uradnik.
- " Mencinger Ivan, dr., koncipijent.
- " Miklavec Rudolf, trgovec.
- " Milic J. Rudolf, posestnik tiskarnice.
- " Močnik Matevž, učitelj v mestni glavni šoli.
- " Moos Avgust, c. k. poštni oficijal.
- " Mulej Andrej, c. k. uradnik računovodstva.
- " Murnik Ivan, tajnik kupč. zbornice.
- " Murnik Jak. faktor pri papirnici.
- " Mulaček France, trgovski pomočnik. *
- " Nabernik Ivan, c. k. avskultant.
- " Naglas J. N., tapecir in hišnik.
- " Napret Rihard, c. k. poštni oficijal.
- Gospodičina pl. Neugebauer Antonija. *
- Gospod Ničman Henrik, bukvovez.
- " Noli Josip, tajnik dramat. društva. *
- " Noli Srečko, klepar. *
- " Novak Henrik, hišnik.
- " Novak Ivan, hišnik in mizarski mojster.
- " Novak Vincencij, trgovski pomočnik.
- " Oblak Josip, notarski sollicitator. *
- " Obilčnik Sim., zasébnik.
- " Ogrinec, asistent.
- " Orel Jožef, doktor prava, c. k. notar itd.
- " Orel Viktor, notarski sollicitator. *
- " Pakič Mihael, trgovec in hišnik.
- " Papež Franc, doktor prava in koncipijent.
- " Pavšler Jožef, korar stolne cerkve.
- Gospodičina Pavlin Ema. *
- " Pavlin Matilda. *
- Gospod Paternoster Simon, privatni uradnik. *
- " Paternoster Jože, privatni uradnik. *
- " Pečko Jak. koncipijent.
- " Pečnik Rudolf, trgovski pomočnik.
- " Perdan Janez, trgovec.

- Gospod Petrič Martin, kupec.
 „ Perona Ljudevik, magistratni svetovalec.
 „ Permè Anton, hišnik in trgovec.
 „ Peterca Franc, posestnik.
 „ Peternel Mihael, profesor na c. k. viši realki.
 „ Petričič Vazo, trgovec.
 „ Pfeifer Franc, c. k. uradnik računovodstva.
 Gospodičina Pilpach Ljudevika.
 „ Pin Marija.
 Gospod Pirker Leopold, trgovec.
 Gospodičina Pleiweis Ernestina, posestnica.
 Gospod Podkrajšek Anton, magistratni ekonom.
 „ Pogačar Janez, doktor bogoslovja, korar, stolni prošt itd.
 „ Pogačar Ivan, trgovski pomočnik.
 „ Pogačar Martin, knez.-škof. kancelar.
 „ Pogorelec Ernest, fotograf.
 „ Poklukar Josip, doktor prava in koncipijent.
 „ Polak Franc, uradnik.
 „ Potočnik Fr., c. k. nadinženir.
 „ Potočnik J., c. k. morn. kapitan.
 „ Praprotnik Andrej, učenik v mestni glavni šoli.
 „ Pregel Mihael, oskrbnik križanske grajščine.
 „ Prelesnik Anton, uradnik dež. računarstva. *
 „ Premek Anton, c. k. poštni oficijal.
 „ Pucihar Avgust, tiskar. *
 „ Raum Albert, lekar in hišnik.
 „ Ravnikar Franc, deželni blagajnik.
 „ Ravnikar Nikomed, c. k. avskultant.
 „ Ravnikar Valentin, župnik v pokoji.
 „ Razlag Radoslav, dr., odvetnik in dež. odbornik.
 „ Regali Josip, mizar in hišnik.
 „ Regoršek Fr. trgovec.
 „ Reichman-ova rodbina.
 „ Ribič Jožef, inštrumentar.
 „ Rišner Dragotin, privat. *
 „ Ricoli Alojzi, trgovec.
 „ Rozman Janez, duh. pomočnik.
 „ Samec Maksimiljan dr., sekundarij bolnice. *
 „ Scholmayer F., gozdni cenitelj.
 „ Schrey Anton, posestnik.
 „ Šventner Jožef, obrtnik in hišnik.
 „ Segala Miroslav, zavarovalni agent. *
 „ Semen Janez, doktor in profesor bogoslovja.
 „ Simoneti Peter, zlatar in hišnik.
 „ Skalè Pavel, učenik živinozdravilstva in hišnik.
 „ Skofic Franc, trgovski vodja.
 „ Skul Fr., trgovec.
 „ Smukavec Janez, dež. uradnik.

- Gospod Sos Franjo, trgovski pomočnik.
- „ Souvan Ferdinand, trgovec.
- „ Souvan Fr. Ks., posestnik.
- „ Souvan Fr. Ks. ml., trgovec.
- „ Srnec Alojzi, trgovski pomočnik.
- „ Stöckl Anton, učitelj. *
- „ Střzelba Jožef, trgovec.
- „ Šantel Franc, trgovec in hišnik.
- „ Šmid Janez, kavarnar.
- „ Šolar Ivan, c. k. gimnazijalni profesor.
- „ Šrajnar Matevž, pasar in hišnik.
- „ Štrbenc Juri, Dr. pr., duh. pomočnik.
- „ Svetec Luka, državni poslanec itd.
- „ Svetec Janez, uradnik pri južni železnici.
- Gospodičina Svetek Frančiška. *
- „ Svetek Joana. *
- Gospod Tambornino Karol, zlatar in hišnik.
- „ Tavčar Luka, posestnik.
- „ Terpinec Fidel, grajščak.
- „ Tisen Ivan, trgovski pomočnik.
- „ Tisen Janez, zasebnik.
- „ Tisen Ljudevit, trgovski pomočnik.
- „ Tönies Gustav, trgovec in hišnik.
- Gospa Toman Frančiška.
- Gospodičina Tomažič Ana. *
- Gospod Tomec Jakob, mestni komisar.
- „ Tomek J. posestnik.
- „ Traven Avguštin, trgovec.
- „ Trdina Jakob, deželni uradnik. *
- „ Treo Anton, zidarski mojster in hišnik.
- „ Treo Viljem, zidarski mojster in hišnik.
- „ Trtnik Franjo, deželni uradnik. *
- „ Uranič Juri, privatni uradnik.
- „ Valenta Alojzi, doktor in profesor zdravništva.
- „ Valenta Franc, c. k. gub. eksped. vodja v pokoji.
- „ Valenta Vojteh, mestni uradnik. *
- „ Vavrú Janez, c. k. gimnazijalni profesor.
- Gospodičina Velunšek M. *
- Gospod Več Janez, trgovec.
- Gospodičina Verišnik Terezija.
- Gospod Vestenek Julij dr., vitez, c. k. koncipist pri dež. vladi.
- „ Vičič Janez, trgovec.
- „ Videc France, trgovec.
- „ Vilhar Ivan, posestnik.
- „ Vončina Leon, doktor in profesor bogoslovja.
- „ Vrhovec Blaž, zlatar in hišnik.
- „ Verhunec Anton, trgovski pomočnik.
- „ Vrtnik Avgust, zastopnik zavarovalnega društva.

- Gospod Wittenz Andrej, klavirar.
 „ Wutscher Jož., trgovski pomočnik.
 „ Zabukovec Jakob, c. k. uradnik računovodstva.
 „ Zor Ivan, brzojavnik.
 „ Zupančič F. A., klobučar.
 „ Zupanec Jernej, doktor prava, c. k. notar itd.
 „ Zupan Valentin, predsednik kupčijske zbornice.
 „ Žagar Karol, kontrolor deželne blagajnice.
 „ Zois Anton baron, grajščak in deželni poslanec.

* Z zvezdo zaznamovana so imena delalnih udov.

Vnanji udje. *

- Gospod Barbo Josip, grof, grajščak, dežel. in državni poslanec v Rakovniku.
 „ Bole Davorin, profesor na Rusovskem.
 „ Čvetnič Jožef, c. k. poštni uradnik na Dunaji.
 „ Čuden Jakop, posestnik v Dragomeru.
 „ Cvajer Karol, trgovec v Ihanu.
 „ Dežman Josip, oskrbnik v Ponoviču.
 „ Gašperin Valentin, oskrbnik baron Zoisovih fužin na Javorniku.
 „ Grabrijan Juri, dekan, častni korar itd. v Vipavi.
 „ Kersnik Josip, c. k. okrajni sodnik na Brdu.
 „ Kotnik Franjo, posestnik in dež. poslanec na Vrhniki.
 „ Kravs Vojteh, doktor prava, c. k. adjunkt v Planini.
 „ Macak Janez, uradnik v Tominu.
 „ Majnik Janez, fajmošter v Žireh.
 „ Mazeč Anton, posestnik v Šmarji.
 „ Medic Franc, posestnik v Zgornji Šiški.
 „ Munda Franc, doktor prava, odvetnik v Radolici.
 „ Napret Teodor, c. k. dvorni svetovalec v Beču.
 „ Perenič Alojzi, župan v Planini.
 „ Pfeifer Viljem, posestnik na Raki.
 „ Pintar Lovro, fajmošter na Breznici.
 „ Pirec Matevž, trgovec v Kranji.
 „ Pleiweis Valentin, trgovec na Dunaji.
 „ Potočnik Blaž, fajmošter v Šentvidu nad Ljubljano.
 „ Povše Martin, župnik na Rakitni.

* **Prošnja!** Zaostala plačila naj se pošiljajo naravnost društvenemu blagajniku. O d b o r.

- Gospod Rožič Valentin, posestnik v Repičah na Hrvaškem.
 „ Rudež Dragotin, grajščak v Gracarskem Turnu na Dolenskem.
 „ Rudež Jožef, grajščak v Ribnici.
 „ Rupnik Simon, duhoven v Trnju.
 „ Štritar Janez, beneficijat v Šentvidu pri Zatičini.
 „ Šranc Stanislav, duhovni pomočnik na Brezovici.
 „ Tanšek Ivan, koncipijent v Brežicah.
 „ Tavčar Mih., župnik na Vačah in deželni poslanec.
 „ Toman Janez, dekan v Moravčah in deželni poslanec.
 „ Treo Jul., grajščak pri Trebnem.
 „ Turk Hugo, trgovec v Šentvidu pri Zatičini.
 Gospa Turk M., trgovska supruga v Šentvidu.
 Gospod Valentinčič Ignacij, uradnik pri železnici na Zid. mostu.
 „ Več Davorin, uradnik v Haspergu poleg Planine.
 „ Vodnik Jože, trgovec v Šiški.
 „ Vrankar Štefan, fajmošter na Koroškem jezeru.
 „ Vrbančič Fidel, posestnik.
 „ Vrbančič Janko, grajščak v Turnu pri Kranju.
 „ Zarnik Valentin dr., koncipijent v Mariboru in dež. posl.
 „ Zupan Tomaž, gimn. katehet v Kranju.
 „ Žakelj Friderik, c. k. gimn. profesor v Reki.
 „ Žan Janez, duh. pomočnik v Srednji vasi v Bohinji.

Št. 46.

Tukajšnjih udov je	281
Vnanjih „ „	46
Skupaj	327

Sklep

vseh dohodkov in stroškov

Zaporedna številka	Dohodki	V gotovini				v obli-		Za-		
		posa-		skupaj		gija-		ostanek		
		gld.	k.	gld.	k.	gld.	k.	gld.	k.	
1	Imetek konec leta 1869			49	99					
2	Plačila družabnikov			2512	52			96	—	
3	Doneski za pevsko šolo in pevske potrebnščine			318	—					
4	Najemščine:									
	a) od dramatičnega društva za čas od 1. junija 1870 do 1. junija 1871		50							
	c) od gostilnice za čas od sv. Jurja 1870 do sv. Jurja 1871	408	—	458	—					
5	Dohodki od 3 besed			331	49					
6	Doneski za rabo dvorane			90	50					
7	Razni dohodki (obligacije so volilo g. Cvajerja)			19	50	500	—			
	Znesek vseh dohodkov			3780	—	500	—	96	—	
	Če se odštejajo stroški			3529	76					
	Ostaja imetka			250	24	500	—			
	Opomba.									
	Vrednost obligacij znaša			280	—					
	in vrednost inventarja			1500	—					
	Skupno premoženje tedaj			2030	24					

računa

ljubljske čitalnice za leto 1870.

Zaporedna številka	Stroški	V gotovini				Zn-ostanek	
		posa- mezno		skupaj			
		gld.	k.	gld.	k.	gld.	k.
1	Stanovališče od sv. Mihela 1869 do sv. Mihela 1870	1400	.				
2	in mestna naklada od te najemščine	28	.	1428	—		
3	Pevovodja in pevske potrebe	475	75		
4	Strežnj	360	67		
5	Besede in plesi	437	16		
6	Časniki	330	—		
7	Plinova svečava	78	1		
8	Kurjava	83	40		
9	Tiskarije	131	41	90	—
10	Popravljanje pohištva	144	56		
11	Razni izdatki	60	80		
	Znesek vseh stroškov			3529	76	90	—

V Ljubljani 26. decembra 1870.

Andrej Kremžar,
blagajnik.

Pro-

ljubljske čitalnice

Zaporedna številka	Dohodki	V gotovini			
		posa- mezno		skupaj	
		gld.	k.	gld.	k.
1	Imetek konec leta 1870	250	24
2	Plačila družbenikov, in sicer:				
	a) od 98 udov z rodbino po 12 gld. na leto	1176	—		
	b) „ 138 „ samih „ 8 „ „ „	1080	—		
	c) „ 20 „ unanjih „ 4 „ „ „	80	—	2336	—
3	Doneski za pevsko šolo in pevske potrebe .	.	.	300	—
4	Najemščine in sicer:				
	a) od dramatičnega društva za 1 sobo . .	50	—		
	b) od gostilničarja za sobe itd. pri tleh .	408	—	458	—
5	Dohodki od besed z vstopnino	200	—
6	Doneski drugih društev za rabo dvorane	100	—
7	Razni dohodki (med temi kavarnar z 50 gld.)	.	.	150	76
	Znesek vseh dohodkov	3795	—
	Če se odštejejo stroški	3780	—
	Ostaja imetka konec leta 1871	15	—

račun

za leto 1871.

Zaporedna številka	Stroški	V gotovini			
		posamezno		skupaj	
		gld.	k.	gld.	k.
1	Deset akcij po 10 gld.	100	—
2	Stanovališče	1428	—
3	Pevska šola in pevske potrebe	400	—
4	Strežaj	360	—
5	Besede in plesi	450	—
6	Časniki	350	—
7	Plinova svečava	90	—
8	Kurjava	80	—
9	Tiskarije z dolgom vred	200	—
10	Popravljanje pohištva (med temi nova zrcala)	.	.	300	—
11	Razni izdatki	22	—
	Znesek vseh stroškov	3780	—

V Ljubljani 26. decembra 1870.

Andrej Kremžar,

blagajnik.

Časopisi,

ki so v čitalnici o začetku leta 1871.

I. Politični:

Correspondance slave, (v Pragi).
Gospodar slov., (v Mariboru).
Historisch-politische Blätter, (v Monakovem).

Kirchenzeitung, (na Dunaji).
Laibacher Zeitung.
Moravska orlice, (v Brni).
Moskovskie Vedomosti.
Narod slovenski, (v Mariboru).
Narodne novine, (v Zagrebu).
Narodni list, (v Pragi).
Il Nationale, (v Zadru).
Novice.
Obrana, (v Pragi).
Obec.
Pokrok, (v Pragi).
Politik, (v Pragi).
Presse, (na Dunaji).
Reform, (na Dunaji).
Svoboda, (v Pragi).
Tagespost, (v Gradcu).
Triester Zeitung.
Vaterland, (na Dunaji).
Wiener-Zeitung.
Zastava, (v Novem Sadu).
Zatočnik, (v Sisku).
Zukunft, (na Dunaji).

II. Podučni in zabavni:

Allgemeine Familien-Zeitung, (Stuttgart).
Bazar, (v Lipsii).
Besednik, (v Celovecu).
Brencelj, (v Ljubljani).
Danica zgodnja, (v Ljubljani).
Deržavni zakonik (v Beču).
Figaro, (na Dunaji).
Floh, (v Beču).
Globus, (v Braunschweigu).
Humoristicke listy, (v Pragi).
Illustrierte Zeitung, (v Lipsii).
Kvety, (v Pragi).
Matica, (v Novem Sadu).
Pravnik (v Ljubljani).
Prijatelj slov., (v Celovecu).
Pučki prijatelj, (v Varaždinu).
Vremenaja letopis, (v Moskvi).
Ueber Land und Meer. (v Stuttgart-u).
Učiteljski tovarš, (v Ljubljani).
Viktorina, (v Berlinu).
Zagrebački kat. list.

Red pri branji časopisov in knjig.

1. Vsak časopisni list ostane en teden v čitalnici; od časopisov pa, kateri ne izhajajo večkrat, ko na teden, morata za branje v čitalnici pripravljena biti najmanj dva lista.

Po tem se zvežejo časopisi, in te zvezke družniki prejema na dom.

2. Vsaka knjiga ostane v čitalnici 14 dni; potem se shrani v knjižnico.

3. V čitalnici smé vsak čitalec le en časopis ali eno knjigo na enkrat pri sebi imeti, in jih mora potem izročiti temu, kdor ga je najprej naprosil za nje.

4. Kdor hoče brati liste domá, naj se oglasi do 29. decembra vsakega leta, in ako bi se jih oglasilo več za en list, se bo središče za celo sledeče leto. Kdor se oglasi med letom, pristopi v red, kakor se je oglasil.

5. Nobenemu pa se ne more več dati kakor en zvezek od enega časopisa, in tudi ne več kakor troje časopisov na enkrat za domače branje.

6. Kdor želi časopisov prejemati za domače branje, naj jih imenuje v posebni za to zmiraj v čitalnici pripravljene knjigi, pa dostavi naj svoje ime in stanovanje; kdor želi iz knjižnice kakošno knjigo, dobí jo samo proti podpisnemu sprejemnemu listu.

V ta namen leži imenik vseh knjig na mizi, kakor tudi pregled vseh časnikov, z dodatkom, kedaj in kolikokrat izhajajo, visi na steni.

7. Vsako sredo in saboto se morajo sprejeti zvezki z drugimi zamenjavati; knjige pa se morajo povrniti v 14 dnevih.

8. Vnanji družniki morajo trpeti stroške in nevarnosti pri pošiljanji. Dobijo jih, ako se z besedo ali po pismu oglasijo za nje pri tajniku.

9. Kdor kak zvezek ali kako knjigo hudo pokvari ali več nazaj ne dá, mora povrniti stroške, ki jih odbor odloči.

10. Slovniki (besednjaki), zemljevidi, ali drugi pripomočki za branje se ne smejo iz čitalnice na dom jemati.

PROGRAMI BESED.

I. V spomin Valentinu Vodniku 2. svečana 1870:

1. Overture.
2. Vodnik v Olimpu. Alegorija v gledališki obliki zložena po Dav. Trstenjaku
3. a) Pesem, zložil Ant. Förster,
b) Scena ed aria nel opera „Alzira“, } za sopran z glasovirom.
zložil N. Manfroce,
4. Veltava, moški zbor s četverospevom, zložil Fr. A. Vogl.
5. Aria nell' opera „Un ballo in maschera“, za tenor z glasovirom zložil. J. Verdi.
6. Cigani, moški zbor s tenorjevim solom, zložil Fr. A. Vogl.
7. Dvospev iz opere „Drahomira“, za sopran in tenor z orkestrom zložil K. Šebor.

Po besedi veliki ples.

II. 27. marca:

1. Polka v besedah, za moški zbor zložil Dr. Benj. Ipavec.
2. Junak. Pesem za bariton z glasovirom, zložil Lisinski.
3. Perivoj. Dvospev za sopran in bariton z glasovirom, zložil Visetti.
4. Deklamacija.
5. a) Zdihljaj,
b) Prezgodnja smert, } pesmi za bariton, besede in napev Mir. Vilharja.
6. Stanak moj. Čvetospev, zložil Lisinski.

7. Cavatina nell' opera „Il Barone di Dolshheim“, za sopran z glasovirom, zložil Pacini.
8. Pragi. Moški zbor, zložil H. V. Veit.
Po končani besedi: srečkanje raznih dobitkov, pri katerem igra c. k. vojaška godba.

III. 24. aprila:

1. Popotna pesem. Zbor moški. Zložil dr. Benj. Ipavec. Poje moški zbor čitalničin.
2. Devet let iz življenja čitalnice naše. Berilo predsednikovo.
3. a) Domovini, hrvaška pesem, za tenor z glasovirom, zložil Livadič Samoborski;
- b) Rožica rudeča; češka narodna pesem za tenor z glasovirom; } pel g. Medén.
4. V tihí noči. Čveterospev moški, zložil Ant. Förster. Peli gg. V. Valenta, Kagnus, Drenik in Förster.
5. Tje v nebo! Trospev za sopran, tenor in bas z glasovirom, zložil Dürner. Peli gospá Odi, g. Medén in g. V. Valenta.
6. Cigani. Zbor moški s tenorjevim solom, zložil Vogel, pel g. Kuralt in moški zbor čitalničin.
Po besedi: Mali ples.

IV. 30. oktobra:

1. Čitalnica svojim! Prolog, zložila gospá Lujiza Pesjak-ova, govorila gospá Kornelija Šolmajer-jeva.
2. Puška na klin; moški zbor.
3. Solza. Samospev za bariton od Helcelna.
4. O plesu; črtica iz zgodovinskega, národnega in zdravniškega ozira; berilo, spisal dr. Karol Bleiweis.
5. Naše gore; moški zbor.
Mntec. Vesela igra v enem aktu, poslovenil Davorin Bolò.

V. 27. novembra:

1. Glasi domovinski, moški zbor, zložil Vogel.
2. Toskanska barkarola, samospev za sopran, zložil Kamilo Mašek.
3. Peterospev za sopran, alt, tenor, bariton in bas iz opere „Cosi fan tutte“ od Mozarta.
4. O krasnoslovji, berilo, sestavil in bral dr. R. Razlag.
5. Na hribih, čveterospev za sopran, alt, tenor in bas, zložil dr. G. Ipavic.
6. Kovaška, moški zbor s čveterospevom, zložil Vogel.
Gradiček. Šaloigra v enem djanji.

VI. 11. decembra:

1. Labler — Očetvina, moški zbor.
2. Gounod — Aria za sopran iz opere Faust.
3. Heidrich — Cerkvica, čveterospev.
4. Humel — Trio za gosli, violončel in glasovir.
5. Nedved — Popotnik, moški zbor s samo- in čveterospevom.
Med 2. in 3. pevskim oddelkom: Berilo „o ženi“ spisal in bral Fr. Ravnikar.
Kovač. Vesela igra v enem djanji.

Dodatki k letopisju.

Devet let iz življenja čitalnice ljubljanske.

(Od leta 1861. do 1870.)

Popisal in bral v besedi 24. aprila 1870 dr. Jan. Bleiweis čitalnici
prvosednik.

Tudi družbe, kakor posamezen človek in celi narodi, gospoda moja! imajo zgodovino svojo.

V desetem letu stoječim zanimivo utegne biti pogledati nazaj v 9 preteklih let, ki so zgodovina národni naši čitalnici. — Ozir na preteklost mnogokrat je kažipot prihodnosti.

Dajmo tedaj, da v drobnih črticah pred nas danes stopi to, kar smo doživeli v tem národnem zavodu. Radovali se bomo v spominu veselih ur, v tem razgledu pa našli tudi zrnice nauka.

Čitalnica naša rodila se je konec leta 1861. — tedaj 10 let potem, ko je pod Bachovo vlado zamrlo „društvo slovensko“, katero se je leta 1848. osnovalo z blizo istim programom, kakor ga dandanes ima čitalnica naša. Prvemu podporniku znanstev in umetnosti južnih Slavenov: preuzvišenemu škofu Strosmajer-u gré čast in hvala, da je z veliko dušnim darom tudi čitalnici naši pomagal na noge!

Po takem čitalnica, stvarjena 1861. leta, ni bila nova stvar, marveč bila je isto kar „društvo slovensko“ — le z drugim imenom.

Ta veliki razloček vendar je, da „slov. društvo“ tedanje v Ljubljani bilo je le „bela vrana“ med narodnimi društvi, — a dandanes imamo čitalnic, da je veselje, rekli bi, kakor listja in trave.

Korist čitalnic je neizmerna, — one so pravi národní domi, — one so ognjišča, na katerih se ogrevajo srca domorodna, — one so tolažnice v britkih urah, katerih žalibog dokaj še zmirom štejemo v národnem življenji. One so pa tudi matere družih národnih društev, — in če je unidan neki gosp. govornik humoristično vprašal: „če čitalnica je mati „Sokola“, kdo pa je njen oče?“ — lahko na to vprašanje tudi humoristično odgovorimo, da na svetu je že tako, da mati otroka je zmirom znana, — kdo pa je oče njegov, o tem je mnogokrat pravda.

Al pustimo šalo, ne sicirajmo: kdo je mati, kdo oče — sinovi in hčerke smo vsi matere Slave: to je naš krstni list! — in hitimo do tega, karnam veléva naslov našega berila. —

Pogledimo v prvo leto čitalnice naše, ki se je pričelo 24. dne novembra 1861. leta, kaj nam je prineslo?

Čeravno smo se takrat stiskali v bolj tesnih prostorih gostilnice „Slonove“, življenje národno bilo je véndar jako živahno. Imeli smo „besed“ 11. Obstajale so večidel iz petja, ki ga je vodil gosp. Anton Nedved; tudi instrumentalna glasba se je čula, in prvi gospodičini, ki ste nas razveseljévale z igro na klaviru, bili ste gospodičini Melanija Hohnova in Tinica Pleiweisova, — med pevkinjami pa gospá Lavoslava Gregoričeva in sedanja gospá Odijeva. — Slišali smo ono leto imenitne goste: Italijana Lombardi-a, Rusa Svečina, Čehinjo Zadrobilekovo. — Deklamacij resnih in šaljivih bilo je mnogo, — beríl čvetero: o „kraljedvorskem rokopisu“, — „slovenski jezik in kranjska špraha“, — življenjepis Slomšekov, — in ples na Nemškem.

Prvenci slovenskega gledališča spadajo že v 1. leto čitalnično. Kakor je „slovensko društvo“ leta 1848. in 1849. na oder deželnega gledališča spravljala slovenske igre, tako je čitalnica naša zopet oživila narodne gledališke igre. Vem, da se mnogi udje še radostni spominjajo šaljivega „slovenskega parlamenta“ Hicingarjevega, v katerem je sedelo 12 poslancey iz različnih krajev kranjskih in je vsak po svojem kotu zavijal jezik slovenski, — in isto tako radostni se spominjamo Cegnarjevega Vilelma Tella, ki ga je v 2 besedah bralo 14 gospodov, takrat še mladi dečko Jožef Pleiweis in mati njegova Ernestina, ktera — bodi jej večni blagi spomin! — zdaj že v grobu počiva, ko se je še na smrtni postelji v mili oporoki svoji spominjala čitalnice naše.

To leto so v čitalnici slovenščino učili gospodje Macun, Lesar, Praprotnik, — plesala sta se narodna plesa „Kolo“ in „Slovanka“, — naredili smo skupne shode na Šmarno goro in v Jamo Postojnsko, — to leto so rodoljubni Vipavci počastili čitalnico našo s sijajno deputacijo, ktera je zelo iznemirila nemškutarsko kliko ljubljansko.

Tako, gospóda moja, vršilo se je prvo leto čitalnici. Bili smo v pravem pomenu besede: svoji med svojimi, — eden za vse, vsi za enega!

Konec oktobra 1862. preselili smo se v naše sedanje stanovanje. V drugem letu, — letu 1863. — nadaljevalo se je v 12 besedah vse, s čemur smo pričeli novo leto, — naredili pa smo še krepák korak naprej. Muza Talija je odločno razpela krilo svoje čez čitalnico našo. Pelo se je, da bilo je veselje, — pevski zbor množil se je od dne do dne, — gojila se je umetnost instrumentalna: osnoval se je domači orhester, ki ga je prvokrat vodil gosp. Vikt. Bučar. Gosp. Belar je učil mlade pevce, da

so stopiti mogli v vrsto izurjenih, — deklamovalo se je marljivo, in med gospodičinami je Ema Tomanova prva stopila na oder z navdušeno pohvalo; — z deklamacijami vrstila so se berila in odprlo se pravo gledališče v čitalnici. „Domači prepri“ Zabukovčev, — dramatična scena Bilčeva „Vodnik, Cojz, Linhart“, — moja „Vdova in vdovec“, — Drobničeva „Starost slabost“, — Zabukovčevi „Snubači“ — in po meni za naše gledališče po českem vredjeno „Dobro jutro“ — bilo je šestero prvih gledaliških cvetkov slovenske Talije! Tako je čitalnica z veliko pohvalo nastopila leta 1863. tisto pot, ktero jej je leta 1848. pokazalo „društvo slovensko.“ — Leto 1863. je bilo imenitno še v družih ozirih: razpisali smo 10 cekinov za najboljšo kompozicijo na Koseskovo pesem „Kdo je mar?“ in dobili smo dve prekrasni pesmi Mašekovo in Pavčevo. Razpisali smo za najboljšo povestnico naroda slovenskega, nagrado s 50 gold., ktera pa ni bila oddana. — Pa kaj še prevažnega se je zgodilo to leto v čitalnici naši? — Pri besedi 8. marca na čast Cirilu in Metodu stopil je dr. Toman na oder in navdušeno klical: naj se ustanovi „Matica slovenska“, — in klic njegov, kakor vsi veste, ni ostal klic vpijočega v puščavi. — Naj dodam temu letopisju še to, da prva beseda, ki smo jo imeli v naši sedanji dvorani, bila je 22. novembra, in da jo je že vodil čitalničin pevovodja Fabjan. — Ne smem pa končati tega opisa, da ne bi se spominjal nepozabljivega nam gospoda Fr. Zeravca — onega rodoljuba, ki sicer nikoli ni stopil na oder očitni, a bil je duša v vredovanji naših „besed“. Večna mu pamet! — Mnogohvaljeno je po vsem tem bilo tako mnogostransko delovanje čitalnično, kteremu je domoljubje bilo oče, mati pa sloga! —

Idimo eno leto naprej in čujmo, kako se je vedlo 1864. leto? — Prineslo nam je 10 besed. Marljivo se je gojila slovenska pesem s pevskim zborom gospodov in gospodičin pod vodstvom Fabjanovim, — mnogokrat smo se radovali nad domačim orhestrom in produkcijami Pregelnovimi, Ivan Kosovimi in Uršičevimi, — čuli smo zanimive deklamacije, — imeli smo berila: mojo „kritiko onega, česar jemo in pimo“, „kaj je zgodovina in kako naj se piše od dr. Coste“, in Levstikovo „zatožen sosamoglasnik“. — Gledaliških iger pa je bilo to leto 5; bile so: Globočnikova „Pravda“, po meni vredjena „Županova Micika“, Zabukovčeva „Popotnika“, Luize Pěsjakove „Strup“, in Navratilov „Ključec od smrti vstal“. — Jaz sem začel v tisku na svetlo dajati gledališke igre, in kmalu pristopi tudi Miroslav Vilhar s svojimi. Tako tedaj se je to leto vredno vrstilo svojemu predniku.

Zdaj pa leto 1865., povej nam, kaj si ti prineslo? — Besed v čitalnici 8 — v deželnem gledališču pa na velikonočni ponedeljek eno, in to tako, da z večim vspehom težko bode še ktero napraviti; bila je na korist ubogim Notranjcem z doneskom 629 glđ. Slovesni govor gospđ. Eme Tomanove, — petje gospodičin Angele in Gabrijele Stergarjeve iz Gradca, —

Mašek v velikanski zbor: „Kdo je mar?“, po meni vredjena vesela gledališčina igra „Bob iz Kranja“, za katero je gospá Odijeva nalašč prišla iz Zagreba, in „Sokola“ sijajne produkcije — vse to je učinilo neizmeren vtisek: Ljubljana še nikoli popred ni videla takih plodov „slovenskega uma in dlana“. — Marljiv je pa bil to leto tudi naš domači orhester, izvrstne nove pesmi smo čuli v samospevih in zborih. Deklamacij je bilo manj to leto, berila nobenega, — namesti njih pa govori, med kterimi so posebno pomenljivi bili oni v besedi 20. oktobra, ko se je obhajal spomin rojstnega dne čitalnice in Sokola, ob enem pa diplome oktoberske. — Gledaliških iger je čitalnica to leto — razun že imenovane „Bob iz Kranja“ v gledališču — napravila še 5, bile so: Lujize Pesjakove „Svitoslav Zajček“, Vilharjeva „Igra Pikè“, Šubertova opereta „Advokata“, Vilharjev „Striček“ in Grabrijanov predelek iz 3. akta V. Teta na naše okoliščine. — Vpletla je to leto čitalnica naša v svoje delovanje tudi cvetlico milodarnosti po nagibu dr. Orlove rodovine; pričele so namreč rodoljubne gospé in gospodičine zimsko obleko delati ubogim šolskim otrokom, ki se je delila v čitalnici. — Ponosno more tedaj po vsem tem čitalnica v listine svoje zapisati leto 1865.

Leta 1866. imeli smo 11 „besed“. Storila je čitalnica to leto dober korak naprej, kajti poleg gledališčin iger Zabukovčeve „Na pošti“ in Prelogove „Črni Peter“, prinesla je prvokrat večo opereto „Tičnik“ od dr. Ipavca na oder, in to s tolikim entuzijazmom, da se je dvakrat ponovila v čitalnici, in enkrat — velikonoč. pond. — predstavljala z isto pohvalo na deželnem gledališču. Vršili so gospodje in gospodičine to opereto tako izvrstno, da se še danes radostno spominjamo onega ensembla, v kterem je gospodičina Roza Frölihova težko stališče zapustila vsaki naslednici v tej roli. — To leto pa je spet čitalnica združena s Sokolom se odlikovala na velikonočni pondeljek na javnem gledališču v korist ubogim Dolencem ter združena ž njim naklonila jim 425 gold. — Vem, gospoda moja, da sta Vam poleg „Tičnika“ še v spominu velikanska zbora „Jadransko morje“ in „Popotnica Templarov“, s kterima so naši pevci izbudili toliki entuzijazem, da se le redko čuje tolikšen. — Tudi to leto je čitalnica s svojo „besedo“ naklonila za obleko ubozih šolskih otrok 207 gold. — Pevkinja Čehinja Tiefensee je pela to leto v čitalnici, in ko je pevovodja Fabjan zapustil čitalnico, je celega pol leta g. Vojteh Valenta, na mnogo strani veliki podpornik čitalnici naši, prijazno prevzel tudi začasno vodstvo pevskega zbora našega, dokler nismo leta 1867. dobili Vaclava Prohasko za pevovodja.

Leta 1867. je nekako otrpnilo živjenje čitalničnih „besed“. Bilo jih je le 5 z 2 plesom; deklamacij je bilo malo, — domači orhester je nekako omolknil, — berila ni bilo nobenega, — beseda na spomin Vodniku ni bila vrstnica prejšnjim,

— gledališčinih iger je čitalnica od svečnice do konca aprila predstavila 3: „Slovenija oživljena“, „Zakonska sol“ in „Ultra“. — Novembra meseca je dramatično društvo v svoje roke vzelo glediške igre od čitalnice, katerih v vsem skupaj je ona napravila 23 — in v čitalnici je predstavilo „Repatico“ in „Filozofa“. — Novembra meseca je iz Prage došli Förster nastopil pevovodstvo, in pod njegovim vodstvom je bila prva „beseda“ na korist šolskim otrokom z doneskom od 209 gold. Mična pesmica njegova: „Aj čo by bila“ kakor tudi druge in pa zbori so učinili jako dober vtisek. — Eno posebnost nam je vendar to leto naklonila čitalnica, in to so bile zanimive „Meglene podobe“ — predstavljane od nepozabljivega nam rodoljuba Grmeka, kterega nam je nemila smrt prezgodaj vzela! —

Kako pa je bilo leta 1868.2 — Imeli smo 9 veselic, med kterimi s plesom samim 2. — Kolikor manj je zadostovala „beseda“ na spomin Vodniku 2. svečana, tem bolje se je odlikovala „beseda“ 6. decembra na spomin Prešernu v deklamatoričnem in pevskem oddelku; nadepolna gospodičina Tinica Pleiweisova nas je prvokrat razveselila s krasnim petjem pod vodstvom učiteljice svoje gospé Ane Pesjakove, ter s predstavo dramtiziranega „Krst pri Savici“ po dramatičnem društvu, ktero je čitalnici pomoglo to leto s še 3 gledišnimi igrami, ki so bile: „Inserat“, „Na kosilu bom pri materi“ in „Domači prepir“. Radosten omenjam še lepe večerne veselice, ki jo je čitalnica naša to leto napravila na čast bratom našim iz Hrvatske, ki so 9. junija došli v Ljubljano.

Da je tedaj po vsem tem, ko je gimnastično društvo „Sokol“ v svojih večernicah začelo peti, deklamovati in čitati, dramatično društvo pa gledišne igre predstavljati, tisto delovanje, ktero je popred zedinjeno bilo v čitalnici, se razcepilo na trializem, očitvidno je lahko vsacemu; razvidi se pa tudi, da skor iste moči posihmal delajo zdaj na trojno stran.

Prišli smo po tem razgledu do leta 1869. — Imeli smo to leto 6 veselic: eno s samim plesom in 5 „besed“. Dramatično društvo nam je pomoglo le z 2 gledišnima igrama: „Dobro jutro“ in „Servus Petelinček“; čitalnica pa je na Silvestrov večer pod vodstvom Försterjevim predstavila veliko šaljivo opero „Kralj Vondra“ s tolikim vspehom, da je gotovo vsacemu še v živem spominu. Vodnikova „beseda“ bila je to leto zopet odlična, kajti poleg izvrstnih pevskih zborov so se odlikovale tudi pesmi s pripomočjo domačih čitalničnih moči, pa tudi vnanjih: gosp. Franca Grbca in gospé Lavoslave Gregoričeve, — gospá Kornelija Šolmajerjeva pa je navdušila poslušalce z govorom svojim polnim globokega čutja, kakor je tudi z igro na glasoviru mnogo pripomogla k veliki zadovoljnosti v „besedi“ 18. aprila. V pevskem oddelku so se odlikovali to leto še posebno samospevi, tri- in čveterospevi, kajti — razun naših nam že dolgo priljubljenih pevcev, kterih mi ni treba po imenu našte-

vati, kajti pozná jih vsak, slišali smo gospodičino pl. Neugebauerjevo, gospó Odijevo, gospó Gregoričevo, gospoda Medana in gosp. Grbca. — V pevskem razdelku tedaj bogato 1869. leto vpešalo je v deklamacijah, berilih in glediščinih igráh, — tudi domači orhester je zamrl, in narodni plesi so zginili. In tako gospóda smo v kratkih črtkah pregledali devetletno dobo čitalničnega delovanja.

Gotovo veliko je, kar je dovršila čitalnica ljubljanska, — najkterá druga pokaže toliko! — a tudi velike hvale je vredno, kajti vse se je vršilo le iz ljubezni do domovine mile.

Lahko pa se najdejo razlogi temu, da ni vse tako še danes kakor je bilo prejšnja leta. Hvala živemu rodoljubju, da seme razpóra, ki se je skušalo sejati med edinost, ni pognalo zdatnih kalí! In kar je bilo prejšnji čas, zopet more biti, ako sloga krmilo narodnemu našemu zavodu vodi — in se ne prezre potreba, da čitalnica mora biti središče, iz kterega naj izhaja vse in v ktero naj dohaja vse. Zato se z živo zahvalnostjo spominjam onih blagih rodoljubov, ki cenivši veliko pomembo čitalnice naše so se tudi v oporokah svojih ozrli na-njo.

Morebiti mi kdo poreče, izmed Vas, gospóda moja! da preveč hvale pojem čitalnici. „Facta loquuntur“ — mu odgovorim na to: vsaj sem vsako leto našteval, kaj je storila, in iz pregleda večletnega delovanja more soditi vsak, da je čitalnica silo važen faktor za národno in socialno naše življenje. Naj Vam v dokaz tega navedem kritiko „Triesterce“ od ktere pač sleherni vé, da Slovenije ni nikdar na svoje srce pritiskala. Pisala je, da práv z njenim besedami povem, o čitalnici naši tako-le: „Die Abwechslung, welche die Direction der Čitalnica in die Beseda's zu bringen weiss, ist nur zu loben, und ihre Bemühungen finden auch ihre lohnende Anerkennung; — die Piecen, welche sie wählt, amüsiren, instruiren, animiren, und man könnte einem andern Vereine vis-à-vis, der sich aus der Sphäre des Tanzens, Tombolaspieldens und Rauchens nicht zu erheben vermag, zurufen: Geht hin und thut Aehnliches zur Belebung Eueres Vereins“.

In tako, gospóda moja! sklepam zgodovinske te črtice z živo željo, da čitalnica naša, ki se ne vtikuje v politične razmere, in le marljivo obdeluje vse, kar je „lepo“ in „koristno“ na narodnem polji, v to ime na svoji zastavi zmirom visoko nosi napis: „Na prejš“.

Poročilo tajnikovo za leto 1870.

Sestavil dr. Jan. Poklukar.

Kadar brodar po dolgi, viharni vožnji srečno dospe v varno luko, prešteje svoje ljudi, pregleda in ceni pripeljano blago, odšteje stroške, ter po sklepu vsega vidi, koliko mu ostaja dobička in povračila za trud in prestale nevarnosti. Zadovoljen se spominja prestalih nevarnosti, če so mu minule brez škode, voljno prenaša nekaj škode na blagu, — a največ dobiček ga ne potolaži, če mu je viharno morje za zmerom potopilo kakega zvestega tovarša. —

Naše društvo je tako prijadralo po letoletni vožnji v luko med starim in novim letom; pregledovaje danes svoje delovanje, soštevamo svoje dohodke in stroške, cenimo svoj imetek in preštevamo število svojih udov.

Preteklo leto, kakor prejšnji čas, je ostala čitalnica narodni dom, kamor je, da je prebiral časnike, poslušal podučilne govore, se radoval narodnega petja, iger gledaliških, plesa in drugih veselice. — pa tudi pri žalostnih dogodbah rodoljub k rodoljubu, prijatelj k prijatelju zahajal.

S 33 političnimi ter 23 podučnimi in šaljivimi časniki je čitalnica zadostovala svojemu glavnemu namenu.

V 11 veselicah in plesih je, razen plesalnih vaj, zbiralo naše društvo svoje ude, jim kazalo v petji, igrokazih, podučnih govorih in deklamacijah sad marljivega dela naših domačih moči in pri takih zabavah združevalo v prijateljsko razveseljevanje sicer po resnih opravkih razkropljene družabnike.

Razen rednih veselice in tudi letos v naših prostorih izvršene slovesne razdelitve obleke ubogim šolskim otrokom po društvu katoliškem, radostni omenjamo se znamenitega večera 1. decembra t. l., ko smo pozdravljali v naši dvorani premile nam brate iz raznih jugoslovanskih pokrajin. —

Petje je zmirom bilo glavni del našim veselicam; ker je pa čitalnični pevovodja gosp. Anton Förster, z drugimi opravili obložen, predsedstvu čitalnice meseca avgusta naznanil, da ne more nobene druge dolžnosti na-se vzeti nego te, da uči petje in vodi vaje pevske in javne produkcije v čitalnici, je po takem odbor naprosil gosp. V. Valento, naj bi on prevzel vodstvo pevstva; gosp. Valenta je blage volje meseca oktobra prevzel vodstvo, in predsedstvo je dobilo nalog, naj razveže pogodbo z gosp. Försterjem in mu pismeno izreče priznanje za dveletno delovanje in izvrstno muzikalno vednost njegovo. Pevski zbor je pod vodstvom gosp. Valente hitro narastil v krepko mnogobrojno moč.

Berila in deklamacije, nekaj časa opuščene, so se po svoji notranji mičnosti in po izvrstnih močeh prednašane to leto zopet zelo prikupile.

Za glediščine igre so se pridobile zopet nove nadepolne moči, tako, da je čitalnica postala ugodno izrejališče dramatičnemu društvu.

Poleg vsega tega se je pa tudi stan premoženja po izrednih darilih posebno zdatnega volila nepozabljivega nam rodoljuba gosp. dr. Cvajerja in po zvikišanji rednih dohodkov ter po znižanji stroškov, kar bode slavni zbor razvidel iz računa in proračuna gosp. blagajnika, dobro zboljšal.

Število udov, katerih smo imeli o začetku leta tukajšnjih 274 unajnih	54
skupaj	328
se je spremenilo toliko da imamo zdaj tukajšnjih	281
unajnih	46
skupaj	327

Žalibog! da nam je nemila smrt to leto vzela preveliko število udov in med njimi materi slave iskreno udanih hčerk in naj hrabrejnih sinov našega naroda. — Ni mi treba popisovati žive ljubezni do naroda ne zaslug ranjcih, poznate jih Vi in znane so širokemu svetu; zadostujejo imena: preblage gospe Ernestine Pleiweis-ove, vrle gospodičine Avguste Kos-ove, — našega neumrlega boritelja za narodne pravice dr. Lovro Tomana, in iskrenega rodoljuba dr. Janeza Cvajarja. Bodi jim večni, hvalni spomin!

Al še ni ž njimi dopolnjeno število naših zgub; tudi rodoljube: Franca Resmana, Gotharda Štruklj-a, Stefan Tavčar-ja, Franca Ves-a, Franca Golob-a, Simona Rupnika, Pavla Schwarz-a pokosila je ljuta smrtna kosa. Bodi jim zemlja lahka!

Ostali pa si podajmo roke v zmirom ožjo zvezo in pri spominu nepozabljivih rajncih storimo si svesto obljubo, da, bodi si v veselji bodi si v tugi, nikdar ne zabimo načela: vse za blagor in čast domovini naši!

O plesu.

Spisal in bral v besedi 8. novembra 1870 dr. Karol Bleiweis.

Ljubeznjive gospé in gospice, dragi mi gospodje! V programu čitalničnem stojé tudi berila, resna in humoristična, katerim odbor zéli, da jih sprejmete prijazno, — ne, da bi pri njih dre-mali, nego da Vas mikajo, da Vam kratijo čas, da so Vam duševna hrana. In meni je odbor dal nalogo, naj prvi v letošnji zimski sezoni z berilom stopim pred Vas. — Z nekakim strahom sem sprejel ta posel, češ, kaj pa bode, ako čitaš pol ure, pa vidiš glavice krasnega spola po vrsti kimati, gospode pa na glas zdehati. Vendar „audaces fortuna juvat“, sem si mislil — ali po domače „korajža velja“ — zberi si nesreče take varen predmet, pa stopi pogumno na oder.

In zbral sem si — ples.

Ker mladež naša zeló rada pleše, stari pa vsaj radi gledajo ples, ne bom morebiti zvernil — sem si mislil — ako pripeljem voziček pred Vas, v kterega sem naložil vse dele plesa, namreč: kaj je ples, zgodovino plesa, národnost plesa, ples ogledan od njegove dobre strani za zdravje, pa tudi škodljivo njegovo stran. — Meni zdravniku že ne boste za zeló vzeli, da pritaknem tudi zdravniški ozir, kajti obvaroval bi rad vsacega, da ne bi po veselji sledila žalost, bolezen, smrt.

Al ne bojte se, ljubeznjive gospice in mlade gospé in Vi mladi gospodje, da bom preganjal ples zmerni, spodobni, estetični ples, — kar naravnost naj Vam povem, da tudi jaz sam rad plešem, in vsaj veste, da zdravniki so že od nekdaj na tem glasu, da radi dovoljujejo bolnikom to, kar oni sami radi imajo. —

Sícer pa tudi mislim, da je pravi čas zdaj o plesu govoriti, kajti kakor jabelka in hruške zorijo v jeseni, tako zori ples v zimskem času, ki se nam blíža. Ne bode dolgo, da godci spet začno svojo staro pesem, in da materam in očetom žuga grenki čas, omišljevati hčerkam svojim nove toalete. —

Po tem prologu idimo zdaj na odgovor prvega vprašanja: kaj je ples?

Ples je harmonično gibanje človeškega života in vzlasti nóg, ktero izvira iz različnih notranjih občutkov, bodi si, da so oni izraz veselja, ali pa kakega drugega navzetja. Zato nam zgodovina starodavnih časov pripoveduje, da so plesali vélike plese ob posebnih svečanostih, — da so plesali, ko so v vojsko šli, ali ko se je po boji povrnil mir. Pagani (ajdi) so božanstva svoja častili s plesom, — in iz sv. pisma vemo, da so Izraelci plesali moleči zlato téle. — Da se svatbe obhajajo s plesi, tudi je starodavna navada. Ker od nekdaj plešejo divji, pa tudi omikani narodi,

priča je to, da je ples človeku prirojen nagon. Razloček med unimi in temi je le ta, da plesi divjakov so surovi, razuzdani, divji kakor plesalci sami, — plesi omikanih narodov pa so se povzdignili celó v umetnost, ter so vejica estetike. — Ples pa je tudi oddelek zeló zdrave telovadbe, ako ga zdrav izpeljuješ pametno in zmerno, in ako mahoma ne ohladiš razgrete krvi. Ples služi jako dobro zdravju in okreпча vlasti mišice (muskulaturó) života, posebno tistim, kterim ni mogoče posluževati se prave telovadbe, na priliko: ženskemu spolu.

Ples pa ni gola telovadba, temuč je gibanje združeno s veselim stanjem duše vsled onega upljiva, ki ga glasba (muzika) ima na človeka, — zato po plesu ne napredujemo samo v telesni gibčnosti, ples tudi razveseljuje in oživlja dušo, in nas ziblje v neko zló prijetno stanje.

Ples je tako star, kakor človeštvo. Francoski akademik Cahussac govori v svoji knjigi „traité de la dance ancienne et moderne“ o plesu tako-le: Človek razodeval je svoja najprva čutila po raznih glasovih, kretanji obraza in gibanji celega telesa. Iz posamesnih glasov izviral je govor in po daljnem izobraževanju izviral je glasba: kretanje in gibanje obraznih misic in telesa rodilo je pa mimiko in ples. Ples je toraj človeku tako prirojen kakor sta mu mimika in govor. Zato se je tudi človek v prvem početku posluževal plesa, kakor govora, da je izraževal svoja čutila. —

Da so uže starodavni narodi spoznali korist plesa za zdravje, razvidimo iz tega, da Lykurg, ko je dal postaviti Špartanski državi, ni pozabil zakoniku vvrstiti plesa. Modri Grk, kteremu je bila živa skrb ohraniti narod svoj čvrst in zdrav, zapovedal je celó, da imajo mladi Špartanci, začeni s 7. letom, vaditi se plesa očitno pred oltarjem boginje Diane. Izbral je pa oltar Diane, boginje sramožljivosti, gotovo zarad tega, da se pri plesu odvrne vse, kar žali čednost in poštenje. Bila je pa tudi umetnost plesa pri Grkih na tako visoki stopinji, da nam je povestnica ohranila 198 raznih grških plesov. —

Gojili so ples v starodavni dóbi kakor bogočastje posebno v Aziji; ondi svojih božanstev niso mógli moliti brez plesa. To so bili tako imenovani „religijsni plesi.“ Plesalo se je pa pri Grkih tudi pri vsaki svečanosti; združili so potem ples s prepevanjem, z poezijo in z dramatičnimi predstavami. —

Tako je od Grkov umetnost plesa prišla do Rimljanov, kteri národnih plesov niso imeli. Pri njih so igralci plesali na gledališču brez prepevanja, — pišalka bila jim je glasba. —

Od Rimljanov je prišel ples na talijansko narodno gledališče, — od Taljanov in Francozov izvira novejša umetnost plesa. —

Ko smo tako ob kratkem pregledali ples pri starodavnih narodih, naj se zdaj tudi seznanimo z narodnimi plesi poznejših časov.

Francoz ima svoj menuet in svojo française, Taljan svojo tarantelo in saltarello, Anglež svojo anglaise, Skot svojo škotski

ples, Španjol svoj sarambanco, fandango in še druge, Nemec svoj walzer, Čeh svojo polko in redovak, Poljak svojo mazurko, Magjar svoj čardaš, Jugoslavlani pa narodno kolo. Najživahnejši in najbolj mičen izmed vseh imenovanih plesov je španjolski fandango, posebno ako ga pleše krasna črnooka Andaluzka. Najmanj graciozen je pa nemški walzer; zaradi tega tudi ta ples ni celó nič priljubljen družim narodom. Goethe, ki imenuje walzer „den lustigen deutschen Tanz“ in pravi, da pri walzerju gre neko čutilo „durch das Rückenmark bis in die grosse Zehe“, vendar pripoznava, da je ta ples brez estetike in da je celó nesramen. Posebno je pa nemški pesnik Bürger ostro sodil walzer v neki pesmici, ktere zadnja kritika se glasi tako-le:

„der Ausbruch wilder Auerhahnsbrunst
heisst zum Exempel Falzen,
thut eben das die Schwabekunst,
so heisst die Sache Walzen.“

Strauss in Lanner sta z mičnimi kompozicijami nekako povečala ta ples, vendar mu nista mogla izbrisati ostre Bürgerjeve kritike. —

Kaj pa jugoslavenško „kolo“?

Mislím da Jugoslaveni morejo biti ponosni o njem, in da ni kmalu narodnega plesa, ki bi imel toliko lepoto, nego jo ima kolo, ako se lepo pleše. Narod kadar pleše kolo, ž njim kaže svojo milino, uljudnost in čednost; gotovo je, da se njemu more očitati nič niti od strani moralne niti zdravilne.

V tem značaji narodnega jugoslavenškega plesa lahko tudi najdemo vzrok antipatije Jugoslavenov do nemškega vrtoglaveca. Zató pa tudi ne morem si kaj, da ne bi pri tej prilíki izrekel žive želje našim gospicam, gospodom in gospodom, naj bi pred vsemi drugimi plesi gojili „kolo“, prekrasni jugoslavenški ples, in naj bi ne bilo v narodni naši čitalnici nobene veselice prihodnji pust, da ne bil stal „kolo“ na večernem redu. Ako hočemo biti pravi Jugoslaveni, ne zanemarjamo, kar bratje in sestrice naše na jugu ličnega imajo. Zato ljubeznjive ve Slovenke, storite, kar Vam naročam: ne stopinice ne storite v čitalnici, ako v vrsti plesov ne stoji tudi „kolo“. —

Naj zdaj še nekaj povem od plesov naših starih Kranjcev. Valvazor nam poroča o tem mnogo zanimivega v 5. knjigi neumrlega svojega dela, „Ehre des Herzogthums Krain“.

Najpred pravi, da so Kranjci, posebno Gorenci, pred sto in sto leti „strašno radi“ plesali. „Die Oberkraner — piše Valvazor — halten soviel Tänze, das ihnen die Füsse fast wenig stillstehen“. Plesali so — tako pripoveduje — na novega leta dan, in potem skoro vsako nedeljo popoldne do posta, včasih še celó na dan pepelnice, potem pa od Mihela do adventa, vsako nedeljo — na podu ali pod lipo. Včasih je pod bil tako poln, da so se plesalci komaj gibali, kajti plesali so vsi skupaj na enkrat, vendar sparoma,

drug z drugim tako, da je vsak svojo peljal pri roki. Plesali so v okrogu — kolo — ki ni bil čez 6 čevljev širok. In na tako majhnem prostoru plesalo jih je po 50 parov. Komaj pa so ponehali plesati, kmalu se je kolo zopet začelo vrteti. Valvazor pravi: „Nachdem sie kaum ein oder zwei Vaterunser lang still gestanden, tanzen sie wieder darauf los“. Fantje so najémali godce, da so pri plesu godli. Valvazor popisuje to tako-le: „Wenn bei Bischoflak, Krainburg, Neumarktl oder anderorts eine Kirchweih fällt, so nehmen aus selbigen Dorf, ihrer Zwenn, die Spielleute, und gehen mit denselben zum Landgerichtsherrn oder dessen Pflegern, und kaufen von ihnen den Tanz um einen Dukaten in Gold. Hierauf lässt der Landesgerichtsherr öffentlih ausrufen: „Diese oder jene haben den Tanz erkauft.“ Wer sich dann lustig wollte machen, musste einen Batzen zahlen, wenn er Einheimisch war, — was Fremde seiend, mussten gemeinlich zwei Batzen geben. Darauf thut der Erste, so den Tanz gezahlt hat, drei Tänze, und so geht es weiter, aber lauter ledige Leut tanzen und keine Verheirathete. Welche die letzte ist am Reigen, derselbigen giebt man den Spottnamen „na repu“, welches so viel heisst, als auf dem Schweif, und gereicht ihr solches zu keiner Ehr. Für noch schimpflicher aber wird es geachtet, dass Eine beim Tanz müssig steht, das ist ihr grosser Spott. Von einer solchen spricht man: „sie trägt den rep heim“, weil sie gar nicht hat getanzt.“ Valvazor popisuje plese na več krajih Kranjskega, zmirom pa govori od „kreis“ véasih od 6—7 krogov. Kolo ja po takem tudi pri starih Kranjcih bil navadni ples — se ve, da je težko reči: kakošno kolo so plesali. Pa tudi to je po Valvazorji gotovo, da so stari naši očetje veliko več plesali ko se pleše današnji, in da — če bi kdo ples imenoval greh, — moral bi reči, da smo se zelo boljšali.

Po vsem tem oglejmo zdaj ples od stran z dravja.

Ples je gibanje života, urno in živahno, pri katerem niso samo nogé v službi plesalcu ali plesalki, temuč tudi še posebno pljuča, srce, glava. Živahno gibanje pa vzrokuje, da se začnemo potiti pri plesu.

Glavno vodilo pri plesu bode naj tedaj zmernost! Kdor zmerno pleše in se varuje prehlajenja bodi se po mrzli pijači ali po mrzlem zraku, ta naj le pleše; škodoval si ne bo, marveč še koristil, vsaj sem rekel, da zmerni ples je zdrava telovadba.

Al kdor nisi zdrav na pljučah ali srcu, da težko dihaš, da kašljaš, da kri bljuvaš, pusti ples, kača ti je, ki te nevedoma piči, da se ne ozdraviš več. Pa tudi, ako ti kri v možgane sili, in se ti rado v glavi vrtí, raji gledaj plesati, nego da sam plešeš.

Kadar tedaj, predraga mi gospica, ideš na ples, pusti pretesno obleko domá, pa tudi ti gospodič, ne bodi okolj vrata ali čez život preveč zadržnjen. Tudi polni želodec ni ugoden spremljevalec plesalcu. — Za ples bodi lahko oblečen, vendar gorki zimski plajšč naj te vselej spremlja v dvorano in iz dvorane domú. — Med plesom in po plesu vroči ne dotaknite nikoli se mrzle pijače,

ledú, — gotov strup Vam je! Isto tako ogibujte se mrzlega zraka in vzlasti prepiha. — Pred odhodom iz plešišča koristno je piti kozarček toplega čaja ali mandeljnega mleka ali mlečne kave.

Kdor v vsem pri plesu zmirom in zmirom gleda na to, da si varuje zdravje, plesal bo vesel mnogo let. Sicer pa bode kratko veselje plačal z dolgo boleznijo ali še s hujsim izidom. —

Obširnejše nočem pridigovati o nevarnosti plesa, da se ne bóde ta ali una gospodičina hudovala nad menoj. Naj tedaj zastujejo prijazni ti opomini.

Le onim gospodom, ki bodo v pustu določevali vrsto plesov v čitalnici naši, naj še eno rečem.

Kakor se telovadba začne z mirno vajo, tako tudi vrsta plesov naj se začne z mirnejšim plesom, — za tem naj pridejo živahnejši na vrsto; h koncu pa zopet vsaj dva plesa naj bosta bolj mirna, — tako naj se končá veselica. Ako smo se tako védli, bomo zdravi in veseli zapustili dvorano in plesali bomo lahko mnogo let; ohranili si zdravje, tudi ne žalili poštenja. —

In tako sem pri kraji s svojim berilom. Morebiti mi bode marsiktera ljubiteljica plesa rekla: „naj nam bi raji eno zagodel, da bi bile pol ure plesale, nego da smo pribite sedele na stolih in poslušale „strahove“ plesú — al naj bode! Zato nisem hud in rad trpim, da mi mlade nožice zdravniško „pridigo“ moje očitajo malo; — jih bom že odpušcanja prosil, kadar bo prvi „kolo“ v tej dvorani nas klical na plešišče in kader bomo navdušeni plesali materi naši jugoslavenski na čast, nam samim pa — na veselje in zdravje!

O krasoslovji.

Čital Dr. Razlag.

Krasoslovje je nauk o krasnem ali vzvišeno lepem.

Nekterim je znanost, ki se pečá z lepim, kar je človek proizvedel, torej jim je umetoslovje, nauk o umetnosti ali o lepih umetnostih. Drugi spet bolje gledajo na občutke veselja ali tuge in torej krasoslovje imenujejo: ukusoslovje.

Večina vendar z nami vred razumeva pod krasoslovjem: nauk o krasnem, vzvišeno lepem.

Predmet tega nauka je vse, kar je krasno, modro in dobro. To je božanstveno trojstvo, katero obsega vrhunec tega, kar more človek dospeti, ako zna potiševati svoje slabosti, katere te božanstvene klice v človeku zakrivajo.

Vendar ne bojte se, čestite poslušalke in poslušalci, da vam bom suhoparno in dolgočasno, strogo znanstveno razpravo bral, ako ravno je predmet krasen; jaz bom splošnji pojem in zapopadek ali obseg krasoslovja kar na kratko načrtal in potem spet površno govoril samo o dveh točkah.

I. Krasoslovje se ozira na lepoto v naravi: na človeka, na človeško delavnost, na države, na narode stare in nove dobe.

II. Ozira se na umetnost: in sicer na umetnost sploh, na kinč, na stavbe, na slikarstvo, na glasbo, na pesništvo i. t. d. To je krasoslovje površno načrtano in le dve točki si bom izbral, o katerih hočem na kratko govoriti, kateri ste namsem k srcu v prirasle in te ste:

- a) gledé na pesništvo krasota jezika, in
- b) gledé na človeško delavnost krasota domače hiše.

I. Krasota jezika:

Narodna svetinja, dragocena zapuščina pradedov naših je naš lepi materinski jezik.

Pesništvo izrazuje krasoto domišljije (fantazije), katero je mogoče vjeti v lepe besede, torej se tudi imenuje: umetnost jezika (govora).

Ono dosega najglobljeje globine človeškega srca.

Glasba (muzika) dela le na sluh in vendar kako čarobno, da je tudi divjake vkrotila, kakor nas uči zgodovina vseh vekov.

Pesništvo pa deluje v narodnih pésmah, katerih imajo južni Slaveni obilo in milina naših južno-slavenskih pesem je znana celemu izobraženemu svetu.

Prvi buditelji narodov so pesniki, ki zbujejo speče občutke za vse, kar je krasno, modro in dobro, ki kličejo na dan dobre duhove, da se narod smrti ovarje in da se poskusijo narodi v duševnem boju. Pesnik mora biti navdušen in jezik v svoji moči imeti.

Komu niso znani naši slovenski pesniki Vodnik, Prešern, Koseski, Jenko, Toman in drugi? — vsako nepokvarjeno

slovensko srce globoko čuti pomenljive besede teh narodnih pre-
rokov in se tem veselejše pripravlja na težavniše delo, — na
prozo življenja.

S to pa je združena tudi proza jezika t. j. nevezana beseda
in krasota jezika se tukaj spet nahaja v obilni izmeri.

Slavenski jeziki so blagoglasni, bogati, krasnega stroja in
celo tujci občudujejo milino posebno južno-slavenskega narečja in
vsaka Slovenka čuti to v svojem srci, torej ona po besedah
nevmrlega Slomškega prepeva od zore do mraka svoje milotužne
žalostinke v veselji ravno tako, kakor v tugi.

Naš je podoben po miloglasji italijanskemu, kakor ruski
angležkemu, poljski francoskemu in česki nemškemu.

Pilimo ga torej, poslužujmo se ga, rabimo ga pri vsaki
priložnosti, da ga tujec ne spodrine, iz nežnjih ust domorodnih
žensk se glasi, kakor mili glasi skladno-ubranih strun.

In to milino bomo zamenjali za tujko hladnokrvno, neokorno!
O našem jeziku že naš slavni Koseski poje:

Svetu pokažite lik domače navade in misli,
Biti slovenske kervi, bodi Slovencu ponds.
Spomnite se imenitosti del pokojnih očetov,
Cenite vrednosti scer roda sedajnega tud;
Kdor zaničuje se sam, podlaga je tujčevi peti.

Jezik očistite peg, opllite gladko mu rujo,
Kar je najétiga v njem, dajte sosedu nazaj.
Kinčite ga iz lastne moči, iz lastniga vira,
Jasno ko struna bo pel, zvonu enako donil,
Pričal vašo modrost na desno, na levo narodam.

Res je začetek trud, okorna beseda detinstva,
Tega ne vstrašite se, moč neizmerna je sklep.
Volja poprav vam bodi in skerb, izida ni dvombe,
Glejte ta hrast košat, hrastič očétu je bil,
Zakon natóre je tak, de iz maliga rase veliko.

Časnik, če se kedaj osnuje a la gazzetta per la famiglia,
Familienzeitung, v krasni prozi priporočujem vsem domorodkinjam,
ker je nam za resnobno življenje že zbujenega naroda ravno dobre
proze treba, ker tudi v tujih jezikih romani kvarijo srce, pačijo
jezik materinski in v nobenem oziri ne koristijo.

V krasni slovenski prozi pisane bukve, časopise priporočamo
torej živo, da se berejo ne samo na veselje in za kratek čas,
ampak v prid in na korist dejanskemu življenju.

Pogoj narodnega obstanka je narodni jezik, čuvajmo ga,
razvijajmo ga in ljubimo ga pred vsakim drugim s tisto iskren-
nostjo, s katero ljubimo svojo drago mater in domovino — Slovenijo.

II. Krasota domače (slovenske) hiše.

Domače ognjišče je svetišče vsake skrbne gospodinje, vsakega dekleta, ki se umno pripravlja na svoj vzvišeni poklic: postati srečna slovenska gospodinja.

Prislovica pravi, da žena podpira tri vogle hiše, torej zaupljiva ali nevedna podira tudi tri in na razvalini domače sreče se bode prepozno zastoj z otroci in premedlim možem plakala in roke proti nebu vzdigovala — tedaj je treba o pravem času premišljevanja, priprav in poduka.

Kadar moža cele dneve, cele tedne zanimajo in vse njegove duševne in telesne moči rabijo zunanje obrtniške, narodne in državljanske zadeve, hrepeni vrniti se konec tega truda v naročje svojih dragih in če najde po umni soprogi skladno in krasno vredjeno domače ognjišče: dom okinčan sè vsemi duševnimi in materialnimi lepotami — rad se zopet poda v hrup vsakdanje borbe, ker se že za naprej veseli vrnitve med svoje drage po opravljenem delu.

Žena pomaga doma pri vsakem imenitnem poslu in isti pesnik poje:

Zdaj silno prihaja neskončniga blaga,
Napolni zaloga mu žitnice draga,
Pohišstvo se širi, raztegne se dvor,
In noter vlada
Sramljiva ženica,
Otrok porodica,
In viža modro
Domače oprave,
Dekline učivši
Fantiče svarivši,
In vedno ko riba
Marljivo se giba,
Čuvaje vsih mest
Pomnoži obrest.
Z draginami polni predele dišeče,
In prejo verti na vreteno berneče,
Nabira v omare, očistjene peg,
Blišečo volnino in platno ko sneg,
Sijanja pridružiti blagu ne mudi,
Se vedno trudi.

Gospodar veselih očes

Iz visociga hišniga verha
Srečo pregleda in blagor nebes;
Kozoleca vidi ponosne podpore,
Skednja do verha nasute prostore,
Žitnice pod blagodarom ječeče,
Zlate pšenice valove šumeče,
Hvali prevzetno se zdaj:

Čversto, kot zemlje tečaj,
 Proti viharju napak
 Doma mi vterjen je tlak!

Krasota cele hiše zapopada skladno lepoto soban, kuhinje, vrta, obleke, mize, kleti i. t. d.

Ker vsi južni narodi mnogo čislajo kapljico rujnega vinca, glej narodne pesmi o kraljevici Marki in veliko slovenskih, ostanimu malo pri tej točki.

Vince zmerno zavžito ogreva srcé, razvezuje jezike, vkroti nevihto jeze in drugih strasti, v starosti pa je zdravilo za onemoglo telo, torej Slavjani trto štejejo med najbolj priljubljene rastline.

Tudi vzhodni narodi mnogo čislajo ta dar božji in Perzijan Mirza Šafi poje o njem, kakor beremo v nemški prestavi:

Wie die Nachtigallen an den Rosen nippen,
 Sie sind klug und wissen, dass es gut ist!
 Nezen wir am Weine unsere losen Lippen,
 Wir sind klug und wissen, dass es gut ist;
 Wie ein Geisterkönig ohne Fleisch und Rippen
 Weil sein Wesen eitel Dunst und Gluth ist, —
 Zieh er siegreich ein durch's Rosenthor der Lippen
 Wir sind klug und wissen, dass es gut ist.

Heba je že nekdaj podajala bokal in ga po starem bajoslovji bode na veke.

Torej tudi Slovenec ne zametuje te božje kaplice! žalibog, da véasi pozabi na nje božjo lastnost, in čaša, kakor zlato čista, podana mu od rodoljubne sestrice, ga navdušuje do pesniškega uzhitjenja, do neumorne delavnosti.

Posebno dekleta imajo skrbeti za red in snažnost, to je za lepoto hiše, torej pravi nemški pisatelj:

Manches zu schaffen, hat ein Mädchen, die vielen Gefässe, leere Fässer und Flaschen in reinlicher Ordnung zu halten.

Trudimo se, da se ne zgubé načela lepote pri zavživanji tega darú božjega in da se narod očisti pég, ki so jih pogostoma tujci med njega zasejali ravno gledé na vinsko kapljico.

Za šalo je sicer že pred več sto leti nek moder opazovalec človeške nature zložil te le stihe gledé na čas, kdaj in zakaj se vino pije in sicer v latinskem jeziku:

Salubre vinum rubidum
 Antemeridianum;
 Meridiano bibulum
 Non minus facit sanum;
 Sub nocte saluberrimum
 Et noctu non est noxium!

Naj povem vsaj pomen teh besed v slovenskem jeziku:

„Ako se dobro prevdari pijemo vino iz petero vzrokov:

pervič: zavoljo praznika,

drugič: da vgasimo žejo,

tretjič: da se v prihodnje žeje ovarjemo,

četrtič: dobremu vinu na čast in

petič: tudi zavoljo vsakega drugega vzroka“.

Ako se vendar vse to vrši po pameti, se ne zgrešijo zahtevi lepote in tudi krasnemu spolu ne bode potrebno pred koncem zapuščati možkih veselice.

Kako so tudi drugi narodi že od nekdanj čislali svetost domače hiše, nam priča beseda naših sosedov: „Frauenzimmer“; in Slavjanke pred velikimi prazniki svoje bajtice tudi od zunaj z narodnimi barvami lišpajo. Kakoršna hiša, takošna gospodinja.

Ker sem vendar že predolgo grešil na potrpežljivosti čestitih poslušalk in poslušalcev, naj še izrečem le eno željo:

Kakor krasne so in bodo slovenske hiše od zunaj in od znotraj, tako naj bode —

„lepa naša domovina“!

Školska knjižnica
Ljubljana
Mestna knjižnica
Novi trg 10
Ljubljana

